

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว: การเปลี่ยนแปลงทางภาษา และความสัมพันธ์ทางภาษากับวัฒนธรรมไทย*

Vocabularies on rice: Language Change and Relationships between Language and Thai culture

วิชุดา พรายยงค์
Vichuda Prayyong
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
Dhonburi Rajabhat University, Thailand
E-mail: au_vichuda@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ ศึกษารวบรวมคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับพ.ศ. 2554 ศึกษาวิเคราะห์คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว ในด้านการเปลี่ยนแปลงทางภาษา และศึกษาความสัมพันธ์ทางภาษากับวัฒนธรรมไทย โดยผู้เขียนรวบรวมคำศัพท์เกี่ยวกับข้าว ใช้เกณฑ์จำแนกที่มาของคำจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับพ.ศ. 2554 และประมวลแนวคิดและทฤษฎีทางภาษาและวัฒนธรรมไทย ในการวิเคราะห์คำศัพท์ ด้านการเปลี่ยนแปลงทางภาษา และความสัมพันธ์ทางภาษากับวัฒนธรรมไทย

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวที่พบในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับพ.ศ. 2554 เป็นการสร้างคำด้วยการประสมคำ โดยมีคำว่า ข้าว เป็นคำหลักและมีลูกคำมาประสมทำให้เกิดคำศัพท์เกี่ยวกับข้าว จำนวน 126 คำ พบคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวหมวดชื่ออาหารมากที่สุด จำนวน 61 คำ รองลงมาคือคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวหมวดชื่อพันธุ์ข้าวจำนวน 31 คำ คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวหมวดพิธีกรรม ความเชื่อ จำนวน 19 คำ คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวหมวดชื่อพืชจำนวน 7 คำ คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวหมวดสำนวน จำนวน 5 คำ และคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวหมวดเบ็ดเตล็ด จำนวน 3 คำ และพบคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว หมวดอาหาร จำนวน 19 คำ คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว หมวดพิธีกรรม ความเชื่อ จำนวน 1 คำ และมีคำศัพท์เกี่ยวกับข้าว หมวดคำกริยาเพิ่มขึ้น จำนวน 1 คำ คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวบางคำที่มีอยู่แล้วแต่มี

*ได้รับบทความ: 13 กุมภาพันธ์ 2567; แก้ไขบทความ: 13 กรกฎาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 2 ตุลาคม 2567
Received: February 13, 2024; Revised: July 13, 2024; Accepted: October 2, 2024

การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย นอกจากนี้ ยังพบคำศัพท์เกี่ยวกับข้าว ปรากฏในอักขรธานศรับท์ หมอบริดเลย์ ฉบับค.ศ. 1873 พบว่า การเขียนคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวมีความแตกต่างกับการเขียนใน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับพ.ศ. 2554 คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในพจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน มีที่มาของคำจากภาษาถิ่นอีสานจำนวน 12 คำ ถิ่นพายัพ จำนวน 8 คำ มีคำประสม จากภาษาต่างประเทศ จำนวน 2 คำ คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวมีความสำคัญทางภาษากับสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากคำศัพท์ข้าวที่พบ สะท้อนวัฒนธรรม ประเพณี สภาพสังคม วิถีชีวิตอันเป็นอัตลักษณ์ของคนไทย ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว; ภาษากับวัฒนธรรม; การเปลี่ยนแปลงทางภาษา; พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน; ความสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมไทย

Abstract

The academic article aims to study 1) to collect and compile vocabulary related to rice from the Royal Institute Dictionary, 2011 edition, 2) to analyze the vocabulary related to rice in terms of linguistic changes, and 3) to examine the relationship between language and Thai culture. In this study, the author gathers rice-related vocabulary and uses criteria to classify the origins of the words from the Royal Institute Dictionary, 2011 edition. The author also synthesizes concepts and theories related to Thai language and culture in order to analyze the vocabulary concerning linguistic changes and the relationship between language and Thai culture.

Vocabularies on rice in the Thai royal institution dictionary 2011 A.D. are made by the combination of words. In the Thai royal institution dictionary 2011 A.D., there is 'rice' as the main word which is a prefix and another word as a suffix combined as word on rice totally 126 words. There are vocabularies on rice in the category of food totally 61 words, the category of lineage's name totally 31 words, the category of ritual and faith totally 19 words, the category of plant's name totally 7 words, the category of phrase totally 5 words, and the category of miscellaneous totally 3 words. Besides, in book of No.3 volume of the series of 'new vocabulary' dictionaries of the Thai royal institution dictionary, there are vocabularies on rice in the category of food totally 19 words, in the category of ritual and faith totally 1 word, and in the category of verb totally 1 word. Some vocabularies on rice in book of No.3 volume of the series of 'new vocabulary'

dictionaries of the Thai royal institution dictionary have ever appeared before in the Thai royal institution dictionary 2011 A.D. but there are changes on meaning. Moreover, there are vocabularies on rice in dictionary of Doctor Bradley named the dictionary of the Siamese language 1873 A.D. which are different from the Thai royal institution dictionary 2011 A.D. Vocabularies on rice in the Thai royal institution dictionary, there are 12 words from the Isan dialect, 8 words from the Payap dialect, and 2 words from the foreign language. Vocabularies on rice in the Thai royal institution dictionary 2011 A.D. are so important in dimension of language to society and culture according to vocabularies on rice reflect culture, tradition, social condition and way of life which are the identity of Thai people as well.

Keywords: Vocabularies on Rice; Language Change; Relationships between language and Thai culture; Royal Institute Dictionary 2011 B.E.; Relationships between Language and Thai culture

1. บทนำ

คนไทยมีความผูกพันกับข้าวมาเป็นเวลานาน เพราะคนไทยบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก และมีประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยตลอดมา มีการศึกษาประวัติศาสตร์ข้าวในประเทศไทย พบหลักฐานว่ามีการปลูกข้าวในพื้นที่ประเทศไทยมาเป็นเวลา 5,500 ปี เมื่อพ.ศ. 2509 คณะสำรวจโบราณคดี กรมศิลปากร มหาวิทยาลัยฮาวายกำลังขุดค้นอยู่ที่โนนนกทา ตำบลบ้านโคก อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น เมื่อขุดลงไปในระดับ 215 ซม. ก็พบหลักฐานโบราณคดีที่สำคัญที่สุดชิ้นหนึ่ง หลักฐานดังกล่าว ได้แก่ เศษเครื่องปั้นดินเผาขนาดประมาณ 1 ตารางนิ้วฟุต มีรอยเคลือบข้าวติดอยู่ เศษเครื่องปั้นดินเผานี้ยังได้หลุมศพซึ่งหาอายุโดยตรวจคาร์บอน 14 ได้อย่างน้อยที่ 3,500 ปีก่อนค.ศ. (มติชนออนไลน์, 2562)

และข้อความจากศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงที่ว่า “เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” (ศุนย์มานุษยวิทยาสรีนทร, 2555) อันแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของกรุงสุโขทัย จะเห็นได้ว่าคำว่า ข้าวปรากฏในศิลาจารึกตั้งแต่สมัยสุโขทัย แสดงถึงประวัติศาสตร์อันยาวนาน

ยิ่งไปกว่านั้นคนไทยยังมีประเพณี วัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับข้าวมาแต่โบราณทั้งประเพณี วัฒนธรรมของชาวบ้าน เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เป็นการใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด วัฒนธรรม และประเพณีหลวง เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ซึ่งเป็นพระราชพิธีที่สืบทอดมายาวนานเพื่อสร้างขวัญให้กับเกษตรกร

ภาษาเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่ง เนื่องจากคนในสังคมใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสืบทอด วัฒนธรรมอันดีจากรุ่นสู่รุ่น การศึกษาคำศัพท์

เกี่ยวกับข้าวนี้ทำให้ทราบประวัติคำ ที่มาของคำ เช่น ภาษาถิ่น ภาษาต่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงของ คำศัพท์ ทั้งวิธีการเขียนสะกดคำ และความหมาย อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาด้านภาษาและ วัฒนธรรมไทย

ปัจจุบันคนไทยมีคำว่าข้าวใช้อย่างมากมาย ตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรม ดังที่ผู้เขียน ได้ศึกษาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพ.ศ. 2554 และเรียบเรียงไว้

2. คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในพจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถานฉบับพ.ศ. 2554

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ. 2554 มีคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในพจนานุกรม โดยมีคำว่า “ข้าว” เป็นคำหลัก และมีลูกคำ เป็น จำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าคนไทยมีการใช้คำศัพท์ เกี่ยวกับข้าวในบริบทต่างๆ ไม่เพียงแต่ใช้คำว่า ข้าว ซึ่งหมายถึงอาหารหลักของคนไทยเท่านั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ให้ความหมายคำว่า ข้าว ไว้ว่า ข้าว น. ชื่อไม้ล้มลุกหลายชนิดหลายสกุล ในวงศ์ Gramineae โดยเฉพาะชนิด *Oryza sativa* L. เมล็ดเป็นอาหารหลัก มีหลายพันธุ์ เช่น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว. ผู้เขียนใช้เกณฑ์จำแนกที่มาของคำจาก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพ.ศ. 2554 และประมวลแนวคิดและทฤษฎี ด้านภาษา และวัฒนธรรม (พระยาอนุนามราชชน, 2515; บุญเกิด รัตนแสง, 2541; ประจักษ์ ประภาพิทยากร และคณะ, 2527) แบ่งหมวดหมู่คำศัพท์ที่เกี่ยวกับ “ข้าว” ในหมวดหมู่ต่างๆ โดยผู้เขียน จักยกตัวอย่าง

คำศัพท์ เกี่ยวกับข้าวพร้อมความหมาย ในหมวด ต่างๆ ที่เกิน 10 คำ เพียงหมวดละ 10 คำ ส่วนคำศัพท์ เกี่ยวกับข้าวคำอื่นๆ จะเขียนเฉพาะคำศัพท์เท่านั้น

คำศัพท์ที่เกี่ยวกับข้าว หมวดชื่ออาหาร ดังนี้ 1) ข้าวกระยาทิพย์ น. ชื่อขนมอย่างหนึ่ง ประดับด้วยเครื่องกวนมีน้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำนม ข้าวฟ่าง ถั่วราชมาศ งาม เป็นต้น นิยมใช้หญิงพรหมจารีเป็น ผู้กวน มักทำในพิธีสารท, ข้าวทิพย์ ก็เรียก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 2) ข้าวคลุก กะปิ น. ข้าวสุกคลุกกับกะปิ มักใส่กุ้งแห้ง มะม่วง ดิบซอย มีไข่ก่อกเป็นแผ่น บางๆ หั่นฝอยโรยหน้า เป็นต้น มีหมูหวานเป็นเครื่องเคียง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 3) ข้าวควบ (ถิ่น-พายัพ) น. ข้าว เกรียบใส่น้ำตาลอ้อย มีรสหวานอย่างข้าวเกรียบ ว่าว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 4) ข้าวคั่ว น. ข้าวสารที่นำมาคั่วแล้วโขลกให้แหลก ใช้ใส่อาหารประเภทลาบแบบอีสาน เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 5) ข้าวจี๋ 1 (ถิ่น-พายัพ, อีสาน) น. ข้าวเหนียวหนึ่งชนิดกับเกลือ ปั่นเป็นก้อน เสียบไม้ปิ้งไฟ บางทีใส่น้ำอ้อยงบบ้าง ใน ทาไข่แล้วปิ้งไฟ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 6) ข้าวซอย (ถิ่น-พายัพ) น. ชื่ออาหารชนิด หนึ่ง เป็นเส้นคล้ายบะหมี่ แล้วปรุงเครื่อง, เดิมเรียก ก้วยเตี่ยวฮ่อ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 7) ข้าวต้ม (1) น. ข้าวที่ต้มให้สุก (2) น. ข้าวเหนียว ที่ห่อด้วยใบไม้เช่นใบตองหรือใบมะพร้าวอ่อน แล้ว ต้มหรือหนึ่งให้สุก อยู่ในจำพวกขนม มีชื่อต่างๆ เช่น ข้าวต้มมัด ข้าวต้มผัด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 8) ข้าวต้มก๊วย น. ข้าวต้ม กินกับกับข้าว เช่น เกี่ยมฉ่าย ไข่เค็ม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554,

หน้า 192) 9) ข้าวต้มจิ้ม น. ข้าวเหนียวใส่ไส้กล้วย
น้ำว่า ห่อใบตอง ต้มสุก แล้วตัดเป็นชิ้นๆ โรย
มะพร้าวขูด น้ำตาลทราย และเกลือเล็กน้อย
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 10) ข้าวต้ม
น้ำวุ้น น. ชื่อของหวานชนิดหนึ่ง ทำด้วยข้าวเหนียว
ห่อใบตองเป็นรูปสามเหลี่ยม ต้มสุก กินกับน้ำเชื่อม
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 11) ข้าวต้ม
ปิด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 12)
ข้าวต้มมัดใต้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192)
13) ข้าวต้มลูกโยน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า
192) 14) ข้าวต้มเครื่อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554,
หน้า 192) 15) ข้าวตอก (1) (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 192) 16) ข้าวตอกตั้ง (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 192) 17) ข้าวตอกแตก 1
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 18) ข้าวตั้ง
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 19) ข้าวตั้ง
หน้าตั้ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 20)
ข้าวตาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 21)
ข้าวตู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 22)
ข้าวนี้ 1 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192)
23) ข้าวบุหรี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า
192) 24) ข้าวปั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า
192) 25) ข้าวปาด (ถิ่น-อีสาน) (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 192) 26) ข้าวปั้น (ถิ่น-อีสาน)
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193) 27) ข้าว
ผอก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193) 28)
ข้าวผัด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193) 29)
ข้าวผัดอเมริกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า
193) 30) ข้าวพอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า
193) 31) ข้าวมัน (1) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554,

หน้า 193) 32) ข้าวมันไก่ (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 193) 33) ข้าวยาคุ (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 193) 34) ข้าวยำ (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 194) 35) ข้าวราดหน้าไก่
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 36) ข้าวสวย
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 37) ข้าวสุก
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 38) ข้าว
หน้าหมูแดง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194)
39) ข้าวหน้าเป็ด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า
194) 40) ข้าวหมก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า
194) 41) ข้าวหมาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554,
หน้า 194) 42) ข้าวหมกกรอบ (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 194) 43) ข้าวหมูแดง (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 194) 44) ข้าวหลาม (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 194) 45) ข้าวหลามตัด 1
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 46) ข้าวอบ
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 195) 47) ข้าวฮาง
(ถิ่น-อีสาน) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 195)
48) ข้าวเกรียบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า
191) น. 49) ข้าวเกรียบปากหม้อ (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 191) 50) ข้าวเปือ (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 191) 51) ข้าวเปียก (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 193) 52) ข้าวเมาเป็น 1 (ราชบัณฑิตยสถาน,
2554, หน้า 193) 53) ข้าวเมาเป็นทอด (ราชบัณฑิตย
สถาน, 2554, หน้า 193) 54) ข้าวเส้น (ถิ่น-พายัพ)
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 55) ข้าวแกง
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 56) ข้าวแขก
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 57) ข้าว
แคบ (ถิ่น-พายัพ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า
191) 58) ข้าวแช่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า

191) 59) ข้าวแตกงา น. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 60) ข้าวแตน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 61) ข้าวโกบ (ถิ่น-อีสาน) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191)

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว หมวดสำนวน ดังนี้
1) ข้าวกันบาตร (สำ) น. อาหารเหลือจากพระฉันแล้วที่ศิษย์วัดได้อาศัยกิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 2) ข้าวยากหมากแพง (สำ) น. ภาวะขาดแคลนอาหาร, ทุพภิกขภัย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193) 3) ข้าวเหลือเกลืออิม (สำ) น. บ้านเมืองที่บริบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 195) 4) ข้าวแดงแกงร้อน (สำ) น. บุญคุณ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 5) ข้าวใหม่ปลามัน (สำ) น. อะไรที่เป็นของใหม่ก็ถือว่าดี, นิยมเรียกช่วงเวลาที่มีภรรยาเพิ่งแต่งงานกันใหม่ๆ ว่า ระยะเวลาข้าวใหม่ปลามัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 195)

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว หมวดพิธีกรรม ความเชื่อ ดังนี้ 1) ข้าวกระยาสังวณ น. ชื่อข้าวในพิธีธรรณูชัยบาตรรับข้างเผือกของพราหมณ์พฤติบาท คลุกด้วยสีเหลือง สีแดง แล้วปั้นเป็นก้อนๆ, ข้าวเภา ก็เรียก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 2) ข้าวกรู น. ข้าวชนิดที่ทำเพื่ออุทิศให้ปรตตูปชีวีเปรตในพิธีสารท(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 3) ข้าวขวัญ น. ข้าวบายศรี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 4) ข้าวตอกดอกไม้ น. เครื่องบูชา มีข้าวตอกและดอกไม้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 5) ข้าวตอง น. ต้นข้าวในนาที่ไถกไบเหลืองไป ซึ่งถือกันว่าถูกผีกระทำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 6) ข้าวทิพย์ น. ชื่อขนม

อย่างหนึ่ง ประดับด้วยเครื่องกวนมีน้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำนม ข้าวฟ่าง ถั่วราชมาศ งา เป็นต้น นิยมใช้หญิงพรหมจารีเป็นผู้กวน มักทำในพิธีสารท, ข้าวกระยาทิพย์ ก็เรียก(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 7) ข้าวบาตร น. ข้าวสารเก่าหุงในน้ำเดือดเพื่อให้สวายเป็นตัวสำหรับตักบาตร, เรียกขันเชิงสำหรับใส่ข้าวตักบาตร ว่า ขันข้าวบาตร(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 8) ข้าวประดับดิน (ถิ่น-อีสาน) น.อาหารที่เอาไปวางไว้ตามต้นโพและพระเจดีย์ เป็นต้นในเวลาเข้ามิดวันแรม 15 ค่ำ เดือน 9 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 9) ข้าวปัด น. ข้าวเหนียวต้มที่ห่อด้วยใบไม้เช่นใบมะพร้าวอ่อนหรือใบเตย มักทำถวายพระในเทศกาลออกพรรษา, ข้าวต้มปัด ก็ว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193) 10) ข้าวปั้น (1) น. ข้าวปากหม้อ ปั้นเป็นก้อนขนาดพอมือ มี 5 สี คือ สีขาวของข้าว สีครามจากครามย้อมผ้า สีดำจากเขม่าดำที่ติดกันหม้อ สีเหลืองจากขมิ้น และสีแดงจากปูนแดง จำนวน 3-5 ก้อน นำมาวนตัวเด็กที่ป่วย เป็นการปัดรังควาน แล้วโยนข้าวที่ละก้อนให้ข้ามหลังคาเรือน เพื่อพลีให้แม่ซื้อ, ข้าวเสียแม่ซื้อ ก็เรียก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193) 11) ข้าวปากหม้อ 12) ข้าวผอกกระบอกน้ำ 13) ข้าวพระ 14) ข้าวสาก (ถิ่น-อีสาน) 15) ข้าวเปรต 16) ข้าวเภา 17) ข้าวเสียแม่ซื้อ 18) ข้าวแจก 19) ข้าวแตก (ถิ่น-พายัพ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193)

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว หมวดพันธุ์ข้าว ดังนี้
1) ข้าวกลาง น. กลุ่มพันธุ์ข้าวที่ออกรวงหลังข้าวเบา คือในช่วงกลางเดือนตุลาคมถึงปลายเดือนตุลาคม และเก็บเกี่ยวได้ในช่วงกลางเดือน

พฤศจิกายนถึงปลายเดือนพฤศจิกายน เช่น พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 พันธุ์ข้าว กข 6 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 2) ข้าวกล้อง น. ข้าวที่ดำหรือสีเฝ้าเปลือกออกครั้งแรก ยังมีจมูกข้าวและเยื่อสีแดงๆ หุ้มเมล็ดข้าวอยู่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 3) ข้าวกล้อง น. ต้นข้าวอ่อนที่เพาะจากข้าวเปลือกสำหรับย้ายไปปลูกที่อื่น, กล้า ก็เรียก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 4) ข้าวกล้วย น. ข้าวเหนียวดำพันธุ์หนึ่งที่เมล็ดดำเป็นมัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 5) ข้าวซ้อมมือ น. ข้าวกล้องที่นำมาตำ เยื่อรำจะหลุดไปเหลือแต่เมล็ดข้าว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 6) ข้าว้น (ถิ่น-อีสาน) น. ข้าวหนัก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 7) ข้าวตอ (ถิ่น-พายัพ) น. ข้าวเบา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 8) ข้าวตอก น. รวงข้าวที่หลงเหลืออยู่ในท้องนาหลังจากเก็บเกี่ยวแล้ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 9) ข้าวนาปรัง น. ข้าวที่ปลูกในฤดูแล้งนอกฤดูทำนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 10) ข้าวนาปี น. ข้าวที่ปลูกในฤดูฝน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 11) ข้าวบาร์เลย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 12) ข้าวมันปู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193) 13) ข้าวละมาน (ถิ่น-อีสาน) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 14) ข้าวสามเดือน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 15) ข้าวสาร 1 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 16) ข้าวสารข้าวเจ้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 17) ข้าวสารข้าวเหนียว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 18) ข้าวสารเหนียว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 19)

ข้าวปลูก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193) 20) ข้าวหนัก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 21) ข้าวเก่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 22) ข้าวเจ้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191) 23. ข้าวเบา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 24) ข้าวเปลือก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193) 25) ข้าวเมล็ดแดง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 26) ข้าวเหนียว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 27) ข้าวเหนียวดำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 28) ข้าวแดง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192) 29) ข้าวโพด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193) 30) ข้าวโอ๊ต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 195) 31) ข้าวใหม่ 1 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 195)

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว หมวดชื่อพืช ดังนี้

1) ข้าวณก 1 น. ชื่อไม้ล้มลุกชนิด *Oryza meyeriana* (Zoll. et Moritzi) Baill. var. *granulata* (Nees et Arn. ex Watt) Duist ในวงศ์ Gramineae (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 195) 2) ข้าวป่า น. ชื่อไม้ล้มลุกหลายชนิดในสกุล *Oryza* วงศ์ Gramineae เช่น ข้าวละมาน (*O. minuta* J. Presl et C. Presl). (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193) 3) ข้าวฟ่าง น. ชื่อไม้ล้มลุก 2 ชนิด ในวงศ์ Gramineae คือ ข้าวฟ่างหางหมา [*Setaria italica* (L.) P. Beauv.] ต้นสูงประมาณ 1 เมตร เมล็ดขนาดเมล็ดงา และข้าวฟ่างสมุทรโคดมหรือข้าวฟ่างหางช้าง [*Sorghum bicolor* (L.) Moench] ต้นสูงประมาณ 2 เมตร เมล็ดขนาดเมล็ดพริกไทย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 193) 4) ข้าวสาลี น. ชื่อไม้ล้มลุกชนิด *Triticum aestivum* L. ในวงศ์

Gramineae เป็นพรรณไม้ต่างประเทศ เมล็ดบดเป็นแป้ง เรียกว่า แป้งสาลี ใช้ทำขนมปัง เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 5) ข้าวเหนียว 2 น. เรียกผลไม้ที่มีเนื้อนุ่มและเหนียวอย่างข้าวเหนียว เช่น สาเกข้าวเหนียว มะตาดข้าวเหนียว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194) 6) ข้าวใหม่ 2 น. ชื่อหนึ่งของดอกขมนาด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 195) 7) ข้าวไรซ์ น. ชื่อไม้ล้มลุกชนิด *Secale cereale* L. ในวงศ์ Gramineae เป็นพรรณไม้ต่างประเทศ เมล็ดใช้ทำอาหารและเลี้ยงสัตว์ (อ. rye) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194)

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว หมวดเบ็ดเตล็ด ดังนี้

- 1) ข้าวของ น. สิ่งของต่างๆ มีเครื่องใช้เครื่องประดับ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 191)
- 2) ข้าวบิณฑ์ น. ข้าวตอกปั้นเป็นรูปทรงคล้ายดอกบัวตูม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 192)
- 3) ข้าวหลามตัด 2 น. เรียกรูปสี่เหลี่ยมด้านขนานที่มีด้านทั้ง 4 ยาวเท่ากัน แต่ไม่มีมุมภายในเป็นมุมฉากว่า สี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด, สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ก็เรียก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 194)

สรุปได้ว่า คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวที่พบในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับพ.ศ. 2554 เป็นการสร้างคำด้วยการประสมคำ โดยมีคำว่า ข้าว เป็นคำหลักและมีลูกคำมาประสมทำให้เกิดคำศัพท์เกี่ยวกับข้าว จำนวน 126 คำ พบคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวหมวดชื่ออาหารมากที่สุด จำนวน 61 คำ แสดงให้

เห็นถึงความร่ำรวยทางภาษาของภาษาไทยที่มีคำศัพท์ใช้จำนวนมาก อีกทั้งคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวที่พบในหมวดต่างๆ ทำให้ทราบประวัติ ที่มาของคำ เช่น คำศัพท์ภาษาถิ่น ข้าวจี 1 (ถิ่น-พายัพ, อีสาน) คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในหมวดสำนวนไทย เช่น ข้าวกันบาตร (สำ) สะท้อนความผูกพันระหว่างคนในสังคมไทยกับพุทธศาสนา คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวหมวดพิธีกรรม ความเชื่อ เช่น ข้าวประดับดิน (ถิ่น-อีสาน) เป็นประเพณีทางพุทธศาสนาของชาวอีสานในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 9 รวมถึงการยืมคำภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้ในภาษาไทย คือคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวหมวดชื่อพืช เช่น ข้าวไรซ์ (อ. rye) จากผลการศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับข้าว ดังที่จัดหมวดหมู่ไว้ข้างต้นในด้านความหมาย ที่มาของคำ ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในด้านการเปลี่ยนแปลงทางภาษาต่อไป

3. วิเคราะห์คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในด้านการเปลี่ยนแปลงทางภาษา

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวนอกจากจะปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 แล้ว ยังมีคำศัพท์เกี่ยวกับข้าว ปรากฏในอักษราภิธานศรับท์ หมอบรัดเลย์ ฉบับค.ศ. 1873 พบว่า การเขียนคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวมีความแตกต่างกับการเขียนในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพ.ศ. 2554 เนื่องจากเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านอักษรวิธี (หมอบรัดเลย์, 2416, หน้า 72-73)

ตารางที่ 1 ตัวอย่างคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับพ.ศ. 2554 และคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในอักขรธานศรึบท์ หมอบรัดเลย์ ฉบับค.ศ. 1873

อักขรธานศรึบท์ หมอบรัดเลย์ ฉบับค.ศ. 1873	พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพ.ศ. 2554
เข้ากล้า หมายถึง เม็ดเข้าเปลือกที่เขาทำให้งอกแล้ว, หว่านลงในดิน เป็นขึ้นงาม	ข้าวกล้า น. ต้นข้าวอ่อนที่เพาะจากข้าวเปลือกสำหรับย้ายไปปลูกที่อื่น, กล้า ก็เรียก
เข้ากล้อง หมายถึง เข้าสานที่ยังไม่ได้ซ้อมนั้น คือเข้าที่เพิ่งแตกออกจากเปลือกนั่นเอง	ข้าวกล้อง น. ข้าวที่ดำหรือสีเอาเปลือกออกครั้งแรกยังมีจมูกข้าวและเยื่อสีแดงๆ หุ้มเมล็ดข้าวอยู่
เข้าหลาม หมายถึงคือเข้าที่เขาใส่ลงในกระบอกไม้ไผ่ แล้วใส่ไฟให้สุก คือเข้าที่หุงด้วยกระบอกไม้ไผ่ให้สุก	ข้าวหลาม น. ข้าวเหนียวที่บรรจุในกระบอกไม้ไผ่แล้วเผาให้สุก

จากการศึกษาการคำศัพท์เกี่ยวกับข้าว ด้านเปลี่ยนแปลงของภาษา ทั้งอักขรวิธีการเขียน และด้านความหมาย ในตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ. 2554 จำนวน 3 คำ คือ ข้าวกล้า ข้าวกล้อง ข้าวหลาม กับ คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว จากอักขรธานศรึบท์ หมอบรัดเลย์ ฉบับค.ศ. 1873 จำนวน 3 คำ คือ เข้ากล้า เข้ากล้อง เข้าหลาม

แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาของคำศัพท์ที่เกี่ยวกับข้าวด้านอักขรวิธีการเขียน: ข้าว (พจนานุกรมฯ 2554) เข้า (อักขรธานศรึบท์ หมอบรัดเลย์) ด้านความหมาย: ข้าวกล้า (พจนานุกรมฯ 2554) น. ต้นข้าวอ่อนที่เพาะจากข้าวเปลือกสำหรับย้ายไปปลูกที่อื่น, กล้า ก็เรียกเข้ากล้า (อักขรธานศรึบท์หมอบรัดเลย์) หมายถึง เม็ดเข้าเปลือกที่เขาทำให้งอกแล้ว หว่านลงในดิน เป็นขึ้นงาม

พจนานุกรมคำใหม่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 20) มีคำศัพท์เกี่ยวกับข้าว จำนวน 21 คำ เช่น ข้าวกล้อง หมายถึง น. ข้าวและกับข้าวที่จัดใส่กล้องสำหรับกินเวลาเดินทาง หรือปฏิบัติงานอยู่นอกสถานที่ เป็นต้น

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว หมวดอาหาร จำนวน 19 คำ ได้แก่ ข้าวกล้อง, ข้าวเกรียบ, ข้าวเกรียบกึ่ง, ข้าวเกรียบงา, ข้าวเกรียบว่าว, ข้าวขามู, ข้าวคั่ว, ข้าวต้มกับ, ข้าวต้มก้อย, ข้าวต้มเครื่อง, ข้าวตังหน้าตั้ง, ข้าวแผ่, ข้าวโพดคุก, ข้าวมันไก่, ข้าวเม่าคุก, ข้าวลิง, ข้าวหมูแดง, ข้าวห่อ, ข้าวห่อใบบัว, ข้าวห่าเปอร์เซ็นต์

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว หมวดพิธีกรรม ความเชื่อ จำนวน 1 คำ คือ ข้าวตอกดอกไม้

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวหมวดคำกริยาเพิ่มขึ้นจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ. 2554 จำนวน 1 คำ คือข้าวเรียงเม็ด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 22) หมายถึง ก. หาย

อีต้อหลังกินอาหารอิมเช่นกินข้าวอิมใหม่ๆ อย่าเพ็งนอนรอให้ข้าวเรียงเม็ดก่อน คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในพจนานุกรมคำใหม่เล่ม 3 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

มีคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวบางคำที่มีอยู่แล้วในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับพ.ศ. 2554 แต่มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย ตัวอย่าง

ตารางที่ 2 คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับพ.ศ. 2554 และพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพ.ศ. 2554	พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน
ข้าวคั่ว น. ข้าวสารที่นำมาคั่วแล้วโหลกให้แหลกใช้ใส่อาหารประเภทลาบแบบอีสานเป็นต้น	ข้าวคั่ว (1) น. ข้าวสารคั่วให้หอมและเหลืองกรอบใช้โรยหน้าขนมเหนียว (2) น. ข้าวสารหรือข้าวตากคั่วให้หอมและเหลืองกรอบตำให้ละเอียดใช้เป็นเครื่องปรุงลาบตับหวานเป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีการเพิ่มจำนวนคำศัพท์เกี่ยวกับข้าว และคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวมีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาดังตัวอย่างในตารางที่ 2 คำว่า ข้าวคั่ว ในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบกว้างขึ้น จากเดิมคือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับพ.ศ. 2554 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางภาษานี้เป็นธรรมชาติของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสังคม และไม่ว่าภาษาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวก็ยังคงสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลาในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวยังมีความสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมไทยหลายประการ

4. ความสัมพันธ์ทางภาษากับวัฒนธรรมไทย

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวที่พบในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับพ.ศ. 2554 เป็นการสร้างคำด้วยการประสมคำ โดยมีคำว่าข้าวเป็นคำหลักและมีลูกคำมาประสมทำให้เกิดคำศัพท์เกี่ยวกับข้าว แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ ไม่เพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้น ที่มีความผูกพันเกี่ยวกับข้าว คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ด้านอาหารเนื่องจากคนไทยบริโภคข้าวเป็นอาหารหลักดังที่พบคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวหมวดชื่ออาหารมากที่สุด คำศัพท์ที่เกี่ยวกับข้าวยังแสดงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวของคนในสังคมไทย นอกจากนี้ยังใช้คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว เป็นคำสอน

คนในสังคมดังที่ปรากฏ คำศัพท์ข้าวในหมวดสำนวนไทย เช่น ข้าวแดงแกงร้อน (สำ) น. บุญคุณแสดงให้เห็นถึงการปลุกฝัง เรื่องความกตัญญู ให้คนในสังคมรู้บุญคุณคนที่เคยให้ความช่วยเหลือ โดยใช้คำสอนด้วยสำนวนไทย นอกจากนี้ คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว หมวดสำนวนไทย เช่น ข้าวยากหมากแพง (สำ) น. ภาวะขาดแคลนอาหาร, ทุพภิกขภัย ยังสะท้อนภาพเศรษฐกิจ ของคนในสังคมขณะนั้นด้วย ซึ่งทั้ง 2 สำนวนนี้ยังคงเป็นที่รู้จักและใช้อยู่ในสังคมปัจจุบัน

นอกจากสำนวนไทยที่มีข้าวเป็นคำหลักแล้ว ยังมีสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับข้าวอีกหลายสำนวน เช่น หนูตกถังข้าวสาร, เลี้ยงเสียข้าวสุก เป็นต้น แม้แต่คำทักทายของคนไทยยังนิยมทักทายกันว่า “กินข้าวหรือยัง” เป็นคำทักทายที่แสดงถึงความเอื้ออาทร ความห่วงใย ที่มีต่อกันหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าว การนับถือพระแม่โพสพ

คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว หมวดพิธีกรรม ความเชื่อ เช่น ข้าวทิพย์ น. ชื่อขนมอย่างหนึ่ง ประดับด้วยเครื่องกวนมีน้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้านม ข้าวฟ่าง ถั่วราขมาส งา เป็นต้น นิยมใช้หญิงพรหมจารีเป็น

ผู้กวน มักทำในพิธีสารท, ข้าวกระยาทิพย์ ก็เรียก แสดงให้เห็นว่า ข้าวถูกยกให้เป็นอาหารพิเศษที่ใช้ในพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรมไทย มิใช่เป็นข้าวที่บริโภคธรรมดาในชีวิตประจำวัน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม ที่คนในสังคมใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรม

การศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับสังคมและวัฒนธรรม ดังเช่น มีเพลงเกี่ยวกับข้าว ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับข้าว มีทั้งพิธีหลวง เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ วัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งมีข้าวเป็นจุดกำเนิดทั้งสิ้น (กรมวิชาการเกษตร, 2541, หน้า 7)

นอกจากนี้ คำศัพท์ข้าวในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ.2554 ยังมีคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวที่มีที่มาของคำจากภาษาถิ่นอีสานจำนวน 12 คำ ถิ่นพายัพ จำนวน 8 คำ มีคำจากภาษาต่างประเทศ จำนวน 2 คำสอดคล้องกับ (ประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ, 2544, หน้า 40-41) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมข้าวของชนชาติไทย: ภาพสะท้อนจากตำนานนิทานเพลง มีคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวดังนี้

ตารางที่ 3 ตัวอย่างคำศัพท์จากงานวิจัยเรื่องวัฒนธรรมข้าวของชนชาติไทย: ภาพสะท้อนจากตำนานนิทานเพลง (ประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ, 2544)

ภาษาที่ใช้ทั่วไป (ไทย)	ภาษาท้องถิ่น (เขมร)	ภาษาท้องถิ่น (กวย)	ภาษาท้องถิ่น (ลาว)
ข้าวเม่า	เมาะ	อำป้อม	เข้าเม่า
ข้างกล้อง	อังกอร์ซันโรบ	อังกาว ซันโรบ	เข้าก้อง
ข้าวใหม่	บายชลอก	โดยอังกโธ	เข้าใหม่
ข้าวแฉะ	บายเจรียย	โดยแฉะ	เข้าเปียก
ข้าว	บาย	โดย	เข้า

5. สรุป

ไม่ว่ากาลเวลาจะผ่านไปเพียงใด ค่านิยมของคนในสังคมไทยจะเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม เช่นไร แต่ ข้าว ยังคงเป็นมากกว่าอาหารหลักของคนไทย เพราะคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวทำให้เราเรียนรู้ประวัติที่มาของคำ ว่าคำศัพท์นั้นเป็นคำไทย คำภาษาถิ่น คำยืมภาษาต่างประเทศเป็นต้น มีการใช้คำศัพท์ที่เปลี่ยนแปลง ด้านอักษรวิธีการเขียน ด้านความหมาย มีวิวัฒนาการทางภาษาอย่างไร การเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น เป็นไปตามธรรมชาติของภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม เช่น ข้าวขวัญ น. ข้าวบายศรี แสดงให้เห็นถึงประเพณี พิธีกรรมของคนไทยในท้องถิ่นอีสาน หรือ ข้าวซอย (ถิ่นพายัพ) น. ชื่ออาหารชนิดหนึ่ง เป็นเส้นคล้ายบะหมี่แล้วปรุงเครื่อง, เดิมเรียก ก๋วยเตี๋ยวฮ่อ เป็นคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวที่อยู่ในหมวดชื่ออาหารที่แต่เดิมเป็นอาหารถิ่นเหนือ แต่ปัจจุบัน ข้าวซอยเป็นอาหารที่คนไทยทั่วไปรู้จักและรับประทาน แสดงให้เห็นว่าคนไทยรับวัฒนธรรมด้านอาหารจากต่างประเทศเข้ามา แต่ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวัฒนธรรมของตน ซึ่งบริโภคข้าวเป็นหลัก จึงใช้ข้าวทำเป็นเส้น ก๋วยเตี๋ยว และเรียกข้าวซอย แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมของคนใน

สังคม และภาษาเป็นเครื่องมือในการสืบทอดวัฒนธรรมของคนในสังคม และสร้างความภาคภูมิใจให้คนในชาติสืบไป

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

บทความวิชาการเรื่อง คำศัพท์เกี่ยวกับข้าว: การเปลี่ยนแปลงทางภาษาและความสัมพันธ์ทางภาษากับวัฒนธรรมไทย ผู้เขียนได้ใช้ระเบียบวิธีวิเคราะห์ทางภาษา โดยใช้แหล่งข้อมูลคือ พจนานุกรมทั้ง 3 ฉบับ อันเป็นเอกสารอ้างอิงทางภาษาไทย ทำให้ทราบประวัติคำ ที่มาของคำ เช่น ภาษาถิ่น คำยืมภาษาต่างประเทศ วิวัฒนาการทางภาษา และพบการเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์ ทั้งวิธีการเขียนสะกดคำ และความหมาย อันเป็นธรรมชาติของภาษา รวมถึงพจนานุกรมคำใหม่เล่ม 3 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวที่มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย การพบคำศัพท์เกี่ยวกับข้าวหมวดชื่ออาหารมากที่สุด คำศัพท์ที่เกี่ยวกับข้าวยังแสดงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวของคนในสังคมไทย แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปศึกษาวิจัยด้านภาษา การเปลี่ยนแปลงทางภาษาและวัฒนธรรมไทยต่อไป ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร. (2541). *วิวัฒนาการพันธุ์ข้าวไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร.
- บุญเกิด รัตนแสง. (2541). *ภาษากับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ประคอง นิมนานเหมินทร์ และคณะ. (2544). *วัฒนธรรมข้าวของชนชาติไท: ภาพสะท้อนจากตำนาน นิทาน เพลง*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประจักษ์ ประภาพิตยากร และคณะ. (2527). *ภาษากับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- พระยาอนุমানราชธน. (2515). *วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- มติชนออนไลน์. (2562). *พบการทำนา-ปลูกข้าวในไทยตั้งแต่ 5,500 กว่าปีก่อน*. เข้าถึงได้จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_26544
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- _____. (2554). *พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ยูเนียนอุลตราไวโอเรต.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2555). *จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ 1*. เข้าถึงได้จาก <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/47>
- หมอบรัดเลย์. (2416). *อักขรวิธานศรึบทหมอบรัดเลย์ ฉบับค.ศ. 1873*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

